

COORDONATE PASTORALE PRECREȘTINE ÎN PSALMUL 50*

PR. DRD. LUCIAN GREABU**

Abstract: King David had done two great sins, which according to the mosaic law was punishable by death: crime and adultery. But he was not a common man, because he was a prophet, a wise and hardened man, a fulfiller and diligent servant of God, as He Himself confesses: "I have found out David of Jesse, man after My heart, who will do all my wishes" (Psalm 13, 22). The honor that David had before God and the people could not have kept him away from the fall, by one mistake he was sinking in the deepest mud of uncleanness, adding by this sin after sin, until the moment when his conscious has awakened and he has repented. God does not admonish him directly, but he sends the prophet Nathan, which through a parable aimed to awaken his slept conscious because of his done sins, he leaves him to judge himself, as one that had the duty as a king to judge the people of Israel. When he hears the reprimand addressed through Nathan by God, David does not resist, but revolved against himself he shouts: "I have sinned before God" (2 Kings 12, 12). From this understanding and admittance of sin comes also the straitening, because God does not want the sinner's death, but to return and be alive. We will see throughout this work as David is not only aware of the sin, but it is a real sorrow and return from the way of sin, a thing which is proven by the deep level of humbleness reached by the one who has not hesitated to commit murder and adultery, a thing proven so eloquently in this psalm. The fall and rise of prophet David have given birth to psalm 50, a very profound prayer, which has remained as an example forever for the people who lived to awake the conscience of their sins.

Keywords: King David, Prophet Nathan, Psalmul 50, Psaltirea, pocăința, fărâdelege, umilință, rugăciune.

INTRODUCERE

Pe lângă cărțile istorice, Vechiul Testament cuprinde și unele cu caracter poetic care conțin învățături, îndemnuri, maxime, proverbe etc., între care amintim: „Cartea Proverbelor”, „Cartea Iov”, „Cântarea Cântărilor”, „Eclesiastul”, „Plângerile lui Ieremia”, „Psaltirea”, care mai este numită „Cartea Laudelor”. În originalul ebraic este tradusă prin cuvintele „Sefer tehilim” sau „Tilim”, cuprinzând 150 de psalmi canonici (plus Psalmul 151 – necanonic). Fiecare psalm reflectă glasul lui Dumnezeu către om, precum și cel al omului către El: rugăciunea, mulțumirea, credința, nădejdea, gla-

sul lăuntric al lui.¹ „Cartea Psalmilor – spune Sf. Vasile cel Mare – cuprinde în sine tot ceea ce este mai folositor în toate. Ea profetizează cele viitoare, însemnează fapte istorice, dă legi pentru viață, arată ce trebuie să facem și, ca să spunem într-un singur cuvânt, este o comoară de învățături bune, punând la îndemâna fiecăruia, după sârguința lui, tot ceea ce îi este de folos.”² Fericitul Augustin apreciază că: „Psalmii sunt liniștea sufletului, semnul păcii, domolirea patimilor, frâul mâniei, școala cumpătărilor, legătura prieteniei (...), izvorul comun unde fiecare poate găsi bunurile ce-i lipsesc și remediile de care are trebuință”.³

Însușirile pe care le-am amintit, par să se reunească într-unul dintre psalmi, care „se impune cu autoritate istorică, doctrinară, poetică și profetică, fără putință de tăgadă”. Este vorba de Psalmul 50, cunoscut drept „psalmul pocăinței”, sau dacă avem în vedere cuvintele cu care începe: „Miluiește-mă, Dumnezeule...” (1, 1), un „psalm al lui David”.

Dincolo de problemele care se pun în legătură cu: geneza, starea originală a textului, ordinea cronologică în Psaltire, structura poetică, traducerea lui în Septuaginta sau Vulgata, în scrierile Sfinților Părinți sau în limbile moderne, precum și învățăturile pe care le mai cuprinde: dogmatice, morale, despre om etc., în studiul de față vom încerca o abordare din perspectivă *pastorală* a Psalmului 50.⁴

CONTEXTUL ALCĂTUIRII PSALMULUI

Regele David era conștient în privința demnității pe care Dumnezeu i-o încredințase și tot el, care slăvea pe Dumnezeu: „Tu ești Dumnezeu, Care nu voiești fărădelegea, nici nu va locui lângă Tine cel ce viclenește” (Ps. 5, 4), când a ajuns recunoscut întemeietorul unei „ocârmuirii bune și înțelepte”, în loc „să mulțumească cu umilință lui Dumnezeu și să vădească prin fapte bune că este vrednic de această bunăvoință” a Lui, orbit de slavă și căzând sub influența obiceiurilor orientale, cade în poligamie, în mrejele bogăției, încalcă legi pe care trebuia să le împlinească el mai întâi ca rege pentru a-și menține autoritatea față de poporul pe care îl conducea. Deși era convins că Dumnezeu îi judecă pe oamenii de pe pământ⁵, „a avut și el în viața lui o clipă de cumplită rătăcire, săvârșind o mare fărădelege”. În vreme de război cu amoniții, Regele David încredințează conducerea armatei sale lui Ioab, el rămânând în Ierusalim. Orbit de frumusețea Batșebeii, femeia lui Urie care era plecat pe front, o

* Studiul a fost realizat sub coordonarea Arhim. Prof. univ. dr. Teofil Tia, care și-a dat avizul pentru publicare.

¹ Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, email: greabu.lucian@gmail.com.

² Pr. Lect. Alexandru ISVORANU, *Comentariu la Psalmul 50*, Ed. Sitech, Craiova, 1999, p. 7.

³ *Psaltirea Proorocului și Împăratului David*, Cuvânt înainte la Psalmi al Sfântului Vasile cel Mare, Întrepr. Poligrafică Cluj, Cluj-Napoca, 1990, p. 5.

⁴ Pr. Lect. Alexandru ISVORANU, *Comentariu la Psalmul 50*, p. 9.

⁵ Pr. Prof. Nicolae NEAGA, „Aspectul pastoral al Psalmului 50”, *Glasul Bisericii* 7-9 (1977), p. 626.

⁶ „Și va zice omul: Da, este răsplătă pentru cel drept! Da, este Dumnezeu care îi judecă pe ei în viață” (Ps. 57, 11).

ia la casa lui păcătuind cu ea și urmând să aibă un fiu. Neputând s-o ia de soție pentru că aceasta era femeia lui Urie Heteul, „hotărâște să scape de acesta, poruncind lui Ioab să expună pe Urie în locul cel mai neprielnic al luptei (2 Rg. 11, 15), astfel încât acela cade răpus de dușmani în timpul asediului cetății Raba” (2 Rg. 11, 24). După trecerea timpului de doliu, David o ia pe Batșeba la casa lui, care i-a născut un fiu, „rodul nelegiurii”. Sfânta Scriptură spune că „fapta aceasta pe care a făcut-o David a fost rea înaintea Domnului” (2 Rg. 11, 27).⁶

Profetul Natan este sfetnicul și păzitorul moralității regale, care îl muștră pe regele David în vreme de rătăcire. Pentru a-i vădi păcatul acestuia, se folosește de o pildă⁷, prin care îl face pe rege să conștientizeze greșelile sale, fără a-l jigni în demnitatea sa regească.⁸ Natan și-a atins scopul, iar momentele psihologice ale cuvântului său inspirat și meșteșugit, îl fac pe rege să parcurgă gradat trepte ale umilinței și recunoașterii vinovăției într-o manieră indirectă. „David se grăbise să comunice în calitate de rege pedeapsa cuvenită vinovatului, mergând până acolo că s-a pronunțat mai aspru decât se pronunța legea mozaică, bineînțeles, presupunând că era vorba de o simplă oiță, nu de o dublă crimă morală și ceruse pedeapsa cu moartea celui vinovat (2 Rg. 12, 5)”. Muștrat de Natan prin cuvintele: „Pentru ce ai nesocotit cuvântul Domnului, făcând rău înaintea Lui?” (2 Rg. 12, 9), precum și prin avertismentul că „nu se va depărta sabia deasupra casei tale în veac” (v. 10), David se smerește, recunoscându-și greșeala sa, spunând: „Am păcătuit înaintea Domnului” (v. 12). Prin aceasta recunoaște că este pasibil de pedeapsa capitală pe care el însuși o propusese, însă Natan îi spune că nu va muri, „dar crima sa este pedepsită prin moartea fiului său provenit din legătura cu Batșeba”, ceea ce s-a și întâmplat.⁹ După ce David își recunoaște greșelile lui, se pocăiește, alcătuind Psalmul 50.¹⁰

⁶ Pr. Lect. Alexandru ISVORANU, „Profetul Natan și regele David”, *Mitropolia Olteniei*, serie nouă, 1-2 (1995), pp. 37-38.

⁷ Este vorba de o parabolă judiciară: „Atunci a trimis Domnul pe Natan proorocul la David și a venit acela și i-a zis: «Erau într-o cetate doi oameni: unul bogat și altul sărac. Cel bogat avea multe vite, mari și mărunte, iar cel sărac n-avea decât o singură oiță, pe care el o cumpărase de mică și o hrănise și ea crescuse cu copiii lui. Din pâinea lui mâncase și ea se adăpase din ulcica lui, la sânul lui dormise și era pentru el ca o fiică. Dar iată că a venit la bogat un călător și gazda nu s-a îndurat să ia din oile sau din vitele sale, ca să gătească cină pentru călătorul care venise la el». Atunci s-a mâniat David cumplit asupra celui om și a zis către Natan: «Precum este adevărat că Domnul este viu, tot așa de adevărat este că omul care a făcut aceasta este vrednic de moarte; pentru oaiel el trebuie să întoarcă împătrit, pentru că a făcut una ca aceasta și pentru că n-a avut milă.» Atunci Natan a zis către David: «Tu ești omul care a făcut aceasta...» (2 Rg. 12, 1-7).

⁸ Pr. Lect. Al. ISVORANU, „David, chip al pocăinței” (Comentând Psalmul 50), *Mitropolia Olteniei* 1-2 (1996), p. 40.

⁹ Pr. Lect. Alexandru ISVORANU, „Profetul Natan și regele David”, p. 41.

¹⁰ Pr. Lect. Al. ISVORANU, „David, chip al pocăinței”, p. 40.

PSALMUL 50¹¹ – RUGĂCIUNE DE POCĂINȚĂ

Versetul 1 al Psalmului 50 denotă o preocupare a autorului „pentru calitățile Aceluia Căruia îi este adresată cererea, o meditare asupra însușirilor lui Dumnezeu, căci altcumva credinciosul nu are de ce se atârna spre a-și urca cererea la El”. Adresarea „Împărate ceresc” [...] „Mângâietorul care pretutindeni ești”, către Sfânta Treime sau în rugăciunea „Tatăl nostru, care ești în ceruri”, au un efect puternic „de a concentra și orienta sufletul spre ființa agrăită” sau persoana căreia îi adresăm rugăciunea.¹² Potrivit modului în care se adresează încă din debutul psalmului: „...după mare mila Ta”, se arată că David se află, datorită păcatului săvârșit, într-o mare nenorocire. Fericitul Augustin zice:

„Cel care cere mare milă mărturisește mare ticăloșie. Și această mare ticăloșie nu este altceva decât însuși păcatul. Fiindcă celelalte ticăloșii ale acestei lumi sunt, în comparație cu păcatul, ticăloșii numai cu numele, căci ele ne lipsesc nu de binele cel adevărat, ci de lucrurile cele vremelnice [...] Numai păcatul este cu adevărat ticăloșie, căci el ne înstrăinează de Dumnezeu, care este binele adevărat, desăvârșit și veșnic”.¹³

Versetele 1 și 2 cu care începe Psalmul 50 arată că autorul apelează la mila divină. Mila și iertarea sunt calități care aparțin în mod inerent lui Dumnezeu. „În mod antropologic vorbind, faptele oamenilor sunt notate într-o carte de unde numai Dumnezeu le poate șterge. În această formă antropomorfică se exprimă ideea că Dumnezeu cunoaște toate faptele omului și că numai El le poate șterge dacă credinciosul se roagă cu căință sinceră.”¹⁴ Rugăciunea regelui David, pe care atât tradiția, cât și titlul psalmului îl identifică pe el ca fiind autor al păcatului, este o rugăciune de căință, o lamentare datorată încălcării legii divine, în care cere purificarea morală, precum și restaurarea integrală a stării dinainte de cădere.¹⁵

¹¹ Majoritatea psalmilor sunt precedați de un titlu care conține informații cu privire la autor, caracterul cântării, destinatarul sau prilejul istoric al compunerii lui. În originalul ebraic Psalmul 50 are un titlu care constituie, de fapt, primele două versete ce conțin toate aceste amănunte, fără lămurirea cărora nu putem trece la adâncirea înțelesului acestuia. „Suprascierea”, cum mai este numit acest titlu, în Septuaginta și Vulgata nu face parte din psalm, dar apare la începutul lui, astfel că în aceste traduceri versetul trei al Psalmului 50 din originalul ebraic, apare aici ca versetul întâi. Versiunile mai noi ale Septuagintei se ghidează după textul ebraic original, astfel că numerotarea coincide. În marea lor majoritate, traducerea din limba română, folosindu-se de traduceri mai vechi ale Septuagintei nu au tradus acest titlu, iar dacă l-au tradus acesta nu a făcut parte din numerotarea versetelor, ci a fost considerat titlu sau suprasciere (Cf. Al. ISVORANU, *Comentariu la Psalmul 50*, p. 11.). Fără să impiezeze cu nimic canonicitatea psalmului 50, unele traduceri românești au renunțat chiar la suprasciere în limba română. Originalul ebraic numără 21 de versete, iar traducerea în românește 20, (Cf. Al. ISVORANU, „Introducere în Psalmul 50”, *Mitropolia Olteniei*, serie nouă XLVI (1994) nr. 1-6, pp. 74-75).

¹² Pr. Prof. N. NEAGA, „Aspectul pastoral al Psalmului 50”, p. 626.

¹³ *Comentariu athonit la Psalmul 50*, Colecția „Comorile pustiei”, îngrijită de IGNATIE Monahul, alcătuită din inițiativa unor monahi români de la Sfântul Munte Athos; apare cu binecuvântarea IPS Părinte NICOLAE, Mitropolitul Banatului, Ed. Anastasia, Buc. 1996, p. 19.

¹⁴ Pr. Prof. Nicolae NEAGA, „Sfânta Scriptură comentată. Psalmul 50: Miluiește-mă, Dumnezeule...”, *Glasul Bisericii XXXV* (1989), nr. 4-5, p. 19.

¹⁵ *Psalms II (51-100)*, Introduction, translation and notes, Mitchell DAHOOD, S. J., Doubleday & Company, Inc., Garden City, New York, 1968, p. 2.

În Psalmul 50 (51) întâlnim trei momente importante: 1) cererea pentru curățirea personală (v. 1-9); 2) cererea pentru înnoirea, refacerea personalității morale a celui ce se pocăiește (v. 10-17); 3) cererea pentru refacerea cetății (v. 18-19). La începutul psalmului, se poate observa folosirea unor verbe în sens figurat: „șterge”, „spală” și „curăță” (v. 2-3), care se repetă în ordine inversă (v. 8). A doua secvență, la fel ca și cea anterioară, cuprinde repetiția cuvintelor: „inimă” și „duh” (v. 11 și 18). Alte expresii pentru „păcat” sau „păcătos” apar de șase ori în versetele 2-10 și încă o dată în versetul 14 („fără de lege”).

Pe de altă parte, numele lui Dumnezeu este folosit o singură dată la început (v. 1) și de șase ori în partea a doua. Păcatul, prezent în partea de început, dispare, urmând ca în a doua parte să întâlnim mai frecvent numele lui Dumnezeu. Mai exact, păcatul dispare în a doua parte, pe măsură ce divinitatea își face simțită prezența, deci pe măsura confesării și recunoașterii păcatelor, acestea fiind înlocuite cu prezența lui Dumnezeu.

În cererile inițiale (v. 1-2), psalmistul imploră mila divină, apoi recunoscându-și păcatele personale (v. 3-5). A doua parte a cererilor (v. 6-12) este marcată de promisiunea mărturisirii și a urmării căilor dumnezeiești (v. 14). Între alte cereri, poetul biblic se roagă pentru restabilirea adevăratei cinstiri a lui Dumnezeu (v. 15-16), arătând rațiunea acestui lucru (v. 17-18), iar rezidirea cetății Ierusalimului va fi în strânsă asocieră cu aducerea de adevărată jertfă, care este „jertfa dreptății”, adică a unei vieți curate.¹⁶

În vorbirea psalmistului David, „fărădelegea”, „păcatul” (v. 2-4) murdăresc ființa omului, de aceea este nevoie de „spălare”. După cum o arată autorul, curățirea se face prin iertarea păcatelor, iar aceasta nu se referă doar la fața omului, ci la întreaga ființă, potrivit expresiei: „mai vârtos mă spală...”, care exprimă o plenitudine, ca și când s-ar zice: „spală-mă de tot”.¹⁷

Primele două versete ale Psalmului 50 din traducerea Septuaginta în textul ebraic sunt reunite într-unul singur; din acest motiv, între ele există o strânsă legătură.¹⁸ Între cele două traduceri există deosebiri evidente (referitor la versetul 1 tradus în limba greacă), întrucât spre deosebire de cea ebraică, Septuaginta are în plus cuvântul *μεγα* – „mare”, precum și conjuncția *καί* – „și”, iar ultimul cuvânt din textul ebraic este la plural, cel grecesc fiind la singular¹⁹. „Evreul nu zice: după *mare* mila Ta” [...], traducătorii Septuagintei, însă, „au adăugat *mare* pentru a da mai multă putere acestei rugăciuni”. După cum s-a arătat, David cere iertarea totală pentru păcatul săvârșit, întrucât verbul de care se servește înseamnă: „a sfărâma, a nesocoti, a șterge”. Dacă în primul verset se adresează: „Miluiește-mă, Dumnezeule...”, observăm că nu fo-

¹⁶ Konrad SCHAEFER, David W. COTTER, Jerome T. WALSH, Chris FRANKE, *Psalms (Berit Olam. Studies in Hebrew Narrative & Poetry)*, A Michael GLAZIER Book, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1951, p. 129.

¹⁷ Pr. Prof. N. NEAGA, „Aspectul pastoral al Psalmului 50”, p. 626.

¹⁸ Ep. Dr. Gherasim TIMUȘ, *Note și meditațiuni asupra psalmilor*, vol. I, Tipografia Gutenberg, Buc., 1896, p. 608.

¹⁹ Al. ISVORANU, „Comentariu la Ps. 50”, p. 39.

losește apelativul: „Dumnezeul meu”, deoarece, din pricina păcatului săvârșit, el nu mai putea să se adreseze divinității în această manieră. Acest fapt îi inspiră o teamă ce nu îi îngăduie să se apropie de divinitate cu atâta încredere, cum ar fi făcut cel mai probabil anterior căderii. Cele două versuri sunt o sinteză a sentimentelor răspândite pe tot parcursul psalmului.²⁰

Și în versetele 3-4 se cere iertarea păcatelor, cărora se dau mai multe numiri, după cum se poate vedea în Ps. 31, 1: „Fericiți cărora s-au iertat fărădelegile și cărora s-au acoperit păcatele”.²¹ „Verselele 4 și 5 motivează rugăciunea de mai înainte, arătându-se că el simte adevărată părere de rău pentru păcatul său.” „Că fărădelegea mea eu o cunosc (v.4)”, denotă faptul că „cine simte adevărată căință, nu știe (decât) numai că e păcătos”, (Is. 59, 12) că „starea aceasta este întotdeauna înaintea lui, îl neliniștește și îl torturează. Mila lui Dumnezeu se arată păcătosului, numai dacă acesta își recunoaște păcatul, ceea ce nu e tocmai ușor”.²²

Un al doilea motiv care îl determină pe David să ceară iertare este faptul că natura umană e păcătoasă (v. 6). Această stare păcătoasă începe cu nașterea, ba mai mult, cu conceperea omului, care născându-se cu păcatul strămoșesc are nevoie de mila dumnezeiască. Autorul nu se scuză, nu impută acest lucru mamei sale, ci înțelesul este că el este păcătos dintru începuturile sale. Nicăieri în Vechiul Testament nu se arată atât de clar, precum în Psalmul 50, că „omul e păcătos încă de la zămisirea sa, [...] că păcătoșenia împreună cu vina și stricăciunea ei trece de la părinți la copii; așadar în fiecare faptă păcătoasă se manifestă natura omului.” Versetul 6 este un puternic argument în ceea ce privește *păcatul strămoșesc*. Versetul 7 este într-o strânsă legătură cu cel precedent, din care rezultă că natura umană are trebuință de îndurarea lui Dumnezeu, însă nu o poate pretinde, ci stă în bunăvoința Lui. Acest lucru îl exprimă psalmistul când zice: „Că, iată, adevărul ai iubit, cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale mi-ai arătat mie” (v. 7), „adică Tu Te-ai descoperit mie și poporului Tău, noi avem promisiunile, poruncile Tale, cuvântul Tău”.²³

Cel mai important lucru pe care îl dorește autorul psalmului este asigurarea că păcatul i-a fost iertat, lucru exprimat prin „stropirea cu isop” (v. 8), asemănarea cu „zăpada” care are în vedere ceremonialul curățirii de lepră (Lev. 14), unde se poruncește celor leproși și celor necurați datorită atingerii de mort (Num. 19) să se curățească prin stropire cu isop.²⁴ Verselele 10-11 arată că David este conștient încă de păcatul său, lucru care îl smerește, dar această stare se va preschimba în bucurie, când este sigur că Dumnezeu l-a iertat, pentru ca apoi să se roage pentru înnoire: „*inimă curată*, o inimă care nu e conștientă de păcat și *duh tare* (*duh drept* în trad. actuale), [...] un duh care să nu fie amăgit de pofta cărnii”.²⁵

²⁰ Ep. Dr. Gherasim TIMUȘ, *Note și meditațiuni...*, p. 608.

²¹ Iuliu OLARIU, *Explicarea Psalmilor din Orologiu*, Caransebeș, 1899, p. 58.

²² Iuliu OLARIU, *Explicarea Psalmilor...*, p. 59.

²³ Iuliu OLARIU, *Explicarea Psalmilor...*, p. 60.

²⁴ Iuliu OLARIU, *Explicarea Psalmilor...*, p. 61.

²⁵ Iuliu OLARIU, *Explicarea Psalmilor...*, p. 62.

BUCURIA – IDEALUL VIEȚII

În Psalmul 50 bucuria este un ideal al vieții, aceasta fiind o aspirație universal-umană, un element esențial al vieții pe pământ. Bucuria poate fi generată de contemplarea asupra frumuseții naturii înconjurătoare sau de bunăstare, succes, de împliniri deosebite, iar pentru omul credincios de sentimentele religioase. Psalmistul David este conștient de faptul că bucuria și veselia sunt podoabe ale vieții omului credincios, sunt frumuseți spirituale.²⁶

„Auzului meu vei da bucurie și veselie, bucura-se-vor oasele cele smerite” (v. 9), ne face să înțelegem suferința din interiorul ființei umane, [interior] care simbolizat aici prin *oase*. Suferința rezidă în *zdrobirea inimii* sau în dispoziția omului spre această stare, Dumnezeu fiind Cel ce lucrează prin harul Său această umilință și zdrobire a inimii. Autorul arată că atunci când Domnul îl va purifica: „pacea de care se va bucura conștiința sa îl va umple de bucurie [...], însuși adâncul sufletului său va tresări de veselie”.²⁷

Prima parte a versetului 9, Eftimie Zigabenu lămură astfel: „Doamne, [...] Tu vei răsună în urechile sufletului meu bucurie și veselie, cum că s-au iertat desăvârșit păcatele mele”, asemenea și partea a doua a versetului amintit: „Oasele mele, [...] cele ce s-au smerit și s-au ticăloșit de greutatea păcatului, se vor bucura prin iertarea Lui. Iar (pornind) de la *oase*, se arată David în întregime. Hrisostom [...] și Chiril zic cum că aceasta a zis-o David pentru înomenirea Domnului [...] că: îmi vei vesti, Doamne, bucuria (cea) a toată lumea ce se va face tuturor pentru negrăita înomenire a Fiului Tău, și că smeritele mele oase, îndată cu vestirea aceasta vor sări oarecum și vor sălta de multa dulceață”.²⁸

Sfinții Părinți au dat diverse interpretări cuvintelor lui David: Sfântul Ambrozie numește *oase smerite*: „oasele celui drept cu inima (...), puterile suflați sau anumite mișcări ale duhului sau ale inimii; aceste mișcări sunt smerite din păcate, dar se bucură din darul harului ceresc”. Sfântul Chiril al Alexandriei tâlcuiește aceste cuvinte ca referindu-se la timpurile cele din urmă: „bucuria ce va avea loc în timpurile din urmă (...), căci harului Botezului îi urmează nădejdea învierii (...), oasele descompuse se vor bucura în vremea învierii: «oasele noastre vor odrăsli» (Is. 61, 14) [...] bucuria și veselia care răsună în urechile sfințite va veni prin Hristos care va înnoi și va învia sufletul fiecăruia”. Sfântul Grigorie „înțelege prin oasele zdrobite ale psalmistului virtuțile coplesite de ispite”, de povara cărora se vrea eliberat el. Bucuria și veselia ce-i este hărăzită celui pocăit este: „pacea și înseninarea care urmează furtunii și învolburării pricinuite de mărturisirea păcatului”.²⁹

²⁶ Pr. Prof. N. NEAGA, „Aspectul pastoral al Psalmului 50”, p. 627.

²⁷ Ep. Dr. Gh. TIMUȘ, *Note și meditațiuni...*, p. 615.

²⁸ CUV. EFTIMIE ZIGABENUL, SF. NICODIM AGHIORITUL, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, trad. diort, revizuire după edițiile grecești, note: Ștefan Voronca, Galați, 2006, p. 605.

²⁹ Pr. Lect. Al. ISVORANU, „Comentariu la Psalmul 50”, p. 65.

„Iertarea de păcate este prezentată nu numai ca o mare fericire, ci ca o adevărată înviere. Oasele sufletelor noastre sunt virtuțile lor; ele sunt sigur zdrobite în această viață, căci virtuțile noastre sunt aici pe pământ tot timpul alarmate de lupta cu ispitele (Sf. Grigorie cel Mare). Veselie și bucurie: e bucuria învierii de apoi (Atanasie), cea a zilei Domnului (Chiril al Alexandriei), a prietenului mirelui când îi aude glasul (Beda).”³⁰

„Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale” (v. 13), în viziunea Sf. Chiril al Alexandriei, „cere ca să se facă firea omului părtaşă de bunătățile de la început, ceea ce i s-a dat ei prin mijlocirea lui Hristos. Iar aceasta este bucuria și mântuirea. Căci ne-am eliberat de întristarea coruperii, desființându-se moartea și ne-am mântuit lepădând povara păcatului prin sfântul Botez. Și ne-am întărit prin Duhul conducător care este bărbăția dăruită prin Sfântul Duh. Pe aceasta primind-o cineva cu mintea sa, va stăpâni peste voile sale și va fi mai tare decât tirania diavolească, având în sine Duhul conducător”, sau potrivit celor spuse de Sf. Ap. Pavel: „Căci câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu, sunt fiii lui Dumnezeu” (Rom. 8, 14). Și iarăși: „În Duhul să umblați și să nu împliniți pofta trupului” (Gal. 5, 16).³¹

Sfântul Siluan Athonitul socotește că omul pierde harul dumnezeiesc din cauza nevredniciei sale, din cauza păcatelor, patimilor și gândurilor rele. Când pierde harul, spunea Părintele athonit, omul „se gândește: trebuie să-l fi supărat pe Domnul, sau trebuie că L-am întristat pe Domnul. Atunci când pierde harul, sufletul meu se mâhnește și spune: de ce am pierdut prin neascultarea mea pe Domnul?”. Sfântul Siluan arată că harul se pierde mai ales din cauza cugetelor pricinuite de mândrie și de slavă deșartă, despre care mărturisește că l-au făcut să îndure chinurile iadului. Harul „se pierde ușor prin mândrie, pentru un singur gând de trufie. Ia aminte la două gânduri și teme-te de ele: unul care îți zice că ești sfânt și altul care îți zice că nu te vei mântui”.³²

Nepătimirea sau *απαθεια* este începutul experienței acelei nestrăicături pe care a adus-o în lume Mântuitorul Iisus Hristos firii umane asumate de El: „având pe Dumnezeu întru sine și pe cele de aici le moștenesc, adică nepătimirea și pe cele de dincolo”. Culmea la care se ajunge prin curățirea de patimi este libertatea sufletului de lanțurile și poverile lor și o dată cu aceasta învierea și ridicarea peste toate poverile înrobitoare. Acest lucru este posibil prin Hristos Cel înviat, întru care avem puterea să murim păcatului, nouă înșine și să trăim o viață nouă. Atunci când sufletul a ajuns la starea de nepătimire, pace, purificare, seninătate, se ridică pe treapta contemplanței sau a gnozei. Cel care a reușit să ajungă pe această culme a nepătimirii gustă bucuria deplină, în veci neîntreruptă.³³

³⁰ Ioan-Sorin USCA, *Psalmii*, Ed. Cristiana, București, 2004, p. 286.

³¹ „Tălcuirea Psalmilor, a celui între sfinți, Părintelui nostru Chiril, Arhiepiscopul Alexandriei”, *Orthodoxia* VI (2014), serie nouă, nr. 4, p. 229.

³² Jean-Claude LARCHET, *Dumnezeu este iubire. Mărturia Sfântului Siluan Athonitul*, Trad. din limba franceză de Marinela Bojin, Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Ed. Sophia, Buc., 2003, p. 177.

³³ Ep. Irineu POP Bistrițeanul, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 265-267.

Bucuria este o realitate universal-umană, ea făcând parte din însăși viața omului, lucru pe care Mântuitorul nu-l trece cu vederea, de aceea exprimarea ei apare în mai multe locuri în Noul Testament. Iisus îi salută pe Sfinții Apostoli zicând: „Bucurați-vă!”, iar Sf. Ap. Pavel zice: „Bucurați-vă pururea!” (1 Tes. 5, 16). Este vorba aici de o bucurie interioară care constă în cunoașterea lui Dumnezeu și slujirea aproapelui, pentru că: „bucuria este legată de om ca și pasărea de zbor”. Pentru omul credincios bucuria este apropierea de Dumnezeu și dorul de patrie: „Să se lipească limba mea de grumazul meu, de nu-mi voi aduce aminte de tine, de nu voi pune Ierusalimul ca început al bucuriei mele” (Ps. 136, 6). Aici, Ierusalimul devine centrul dragostei de patrie. Cea mai înaltă bucurie a creștinului este apropierea de ceea ce este bine și plăcut, lucru exprimat în v. 13: „Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale și cu duh stăpânitor mă întărește”. „*Bucuria mântuirii* este cea pe care o simte cineva când se găsește în stare de nevinovăție, stare care-i asigură celui credincios liniște, demnitate, încredere în sine și nădejdea că va dobândi fericirea râvnită”. „Duhul stăpânitor”, reprezintă starea de demnitate de care are nevoie omul credincios, sau „principiul conducător din om” (I. Olariu).³⁴

„CĂILE TALE” (Ps. 50, 14)

Un lucru important de care trebuie să ținem seama este acela că demnitatea împăratească a regelui David este legată de titulatura *Ebed Yahve*³⁵ prin care acesta își asumă greșelile în numele poporului. În Psalmul 50 regele David își asumă întru totul păcatele, fără a incrimina în vreun fel pe cei care au avut părtășie la acestea: „Dumnezeule (...) șterge fărădelegea mea” (v. 2). Asumarea păcatelor reiese din folosirea pronumelui posesiv la persoana I, singular.³⁶ O nouă asumare și recunoaștere a păcatului apare în v. 4: „Că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea”. Din suprascriere³⁷ aflăm că acest psalm a fost rostit în auzul poporului aflat în templu. Regele David era etalonul legii și avea datoria de a o împlini și de a învăța și pe alții, în virtutea puterii cu care a fost investit, cât și prin cântările sale.³⁸ El învăța pe popor atât prin cuvânt, ca unul care cunoștea căderea, dar care a fost urmată de ridicarea din starea păcătoasă, cât și prin experiența căderii în păcat. Regele instruieste poporul din experiența propriei sale tulburări de după săvârșirea păcatului, astfel că, cel ce ar intenționa să facă păcate similare, este atenționat o dată în plus

³⁴ Pr. Prof. N. NEAGA, „Aspectul pastoral al Psalmului 50”, pp. 627-628.

³⁵ Petre SEMEN, *Arheologia biblică în actualitate*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1997, p. 17.

³⁶ David a numit „fărădelege”, călcarea legii, „fiindcă și el, ca unul de altă seminție ce nu avea lege, a păcătuit”, (Cf. CUV. EFTIMIE ZIGABENUL, Sf. NICODIM AGHIORITUL, *Psaltirea...*, p. 597).

³⁷ Titlul psalmului după originalul din limba ebraică are următorul cuprins: „Maestrului de cântare, psalm al lui David, când a venit către el Natan profetul, atunci când el a intrat către Batșeba” (Cf. AL. ISVOANU, *Comentariu la Psalmul 50*, pp. 11-12; „Superiorului (LXX într-o sfârșit), psalmul lui David, când s-a dus la el profetul Natan după ce intrase la Batșeba” (Cf. I. OLARIU, *Explicarea psalmilor...*, p. 58.)

³⁸ I. OLARIU, *Explicarea Psalmilor din Orologiu*, p. 64.

cu privire la urmări.³⁹ Trebuie subliniat faptul că în cazul unei penitențe publice, așa cum înțelegem din suprascrierea psalmului (după cum s-a arătat anterior), de la statutul împărătesc el a trebuit să coboare la cel de păcătos care își plânge și se căiește de greșeala prin care s-a îndepărtat de Dumnezeu. Isihie Pustnicul spune că David „privind la mântuire [...] nu s-a rușinat a-și vădi obștii rănilile sale, (tocmai) ca să arate păcătoșilor doctoria pocăinței.”⁴⁰

David era conștient de faptul că prin purtarea sa scandalizase pe mulți, de aceea, își ia angajamentul să-i învețe adevărata întoarcere la Dumnezeu prin propria sa pocăință, folosindu-se de experiența sa. Marea iertare pe care acesta o primește o va face cunoscută și celor care nu au primit-o până în momentul respectiv, astfel că prin această atitudine va contribui la întoarcerea lor, aducându-se chiar pe sine argument. Așadar, cei ce nu au înțeles căile Domnului⁴¹, le vor înțelege,⁴² deoarece David fiind îndreptat înaintea Domnului, va învăța pe toți cei care încalcă legea: „păcătoșii să se întoarcă la El, adică David va mijloci ca și aceștia să cunoască descoperirea grației [harului] pe care îl experimentase el”.⁴³

„Căile Tale” (v. 14) sunt orânduirile care îl îndrumă pe creștinul preocupat de mântuirea sa, la o viață nouă, prin lepădarea de ceea ce este vechi și perimat. „Înnoirea totală [...] este ideea în jurul căreia se grupează prevederile acestui prea frumos psalm”.⁴⁴

Distrugerea oricărei urmări sau influențe a păcatului în tine însuși și în aproapele este un semn al adevăratei pocăințe și semnul pășirii pe calea lui Dumnezeu. „Dacă vreunul va rătăci de la adevăr și îl va întoarce cineva, să știe că cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea lui își va mântui sufletul din moarte și va acoperi mulțime de păcate (Iac. 5, 19-20). Iezechiel a grăit, inspirat fiind de Domnul, că: „cel nelegiuit, dacă se întoarce de la nelegiuirea sa, pe care a făcut-o și face judecată și dreptate, își întoarce sufletul său la viață” (Iez. 18, 28). Chemarea Domnului „întoarceți-vă la Mine” (Ioil 2, 12) este o chemare la căile Domnului, care duc la viață. Pe lângă faptul că aceste cuvine exprimate în Ps. 50, 14 sunt o făgăduință a lui David, ele își află împlinirea în persoana Mântuitorului Iisus Hristos Care a spus: „N-am venit să chem pe cei drepti, ci pe cei păcătoși la pocăință” (Mt. 9, 13).⁴⁵ „Căile pocăinței sunt multe și de multe feluri, spune Sf. Ioan Gură de Aur, și toate duc la ea. Cea dintâi cale este afirmarea și recunoașterea păcatelor. «Spune tu întâi păcatele tale, ca să te îndrepti» (Is. 43, 26). Mai este apoi o altă cale a pocăinței: «nepomenirea răului ce ți-au făcut vrăjmașii tăi, stăpânirea mâniei, iertarea greșelilor lor». Acesta este un alt mijloc de iertarea păcatelor: «Căci de veți ierta oamenilor greșelile lor și Tatăl vostru Cel din ceruri va ierta

³⁹ I. S. USCA, *Psalmii*, p. 288.

⁴⁰ CUV. EFTIMIE ZIGABENUL, SF. NICODIM AGHIORIUL, *Psaltirea...*, p. 597.

⁴¹ „Că n-au înțeles lucrurile Domnului și faptele mâinilor Lui; îi vei dărâma, și nu-i vei zidi” (Ps. 27, 7).

⁴² Pr. Lect. Al. ISVORANU, „Comentariu la Psalmul 50”, p. 80.

⁴³ I. OLARIU, *Explicarea Psalmilor din Orologiu*, p. 64.

⁴⁴ Pr. Prof. N. NEAGA, „Aspectul pastoral al Psalmului 50”, p. 628.

⁴⁵ Pr. Lect. Al. ISVORANU, „Comentariu la Psalmul 50”, p. 81.

greșelile voastre» (Mt. 6, 14). [...] Așa au făcut Sfinții. Faptele bune le uitau, iar de păcatele lor își aduceau aminte, dar nu asemenea oamenilor de acum, care [...] uită, adică, păcatele, iar de vor face vreun bun îl vădesc”.⁴⁶ Profeția mai are și un sens eshatologic, deoarece cuvintele acestui verset sunt și o anticipare a lucrării de propovăduire a evangheliei ce se va desfășura la toate neamurile: „Și se va propovădui această Evanghelie la toată lumea spre mărturie la toate neamurile...” (Mt. 24, 14), „ca toți să fie una...” (In. 17, 21) și „va fi o turmă și un păstor” (In. 10, 16).⁴⁷

CONCLUZII

Mântuirea, ca scop final și împlinire a vieții noastre, nu este doar un concept teologic, ci o realitate pe care o percepe întreaga noastră făptură. Dacă la bucurie și la tristețe participă ființa noastră în mod plinar, la fel și când este vorba de mântuirea pe care ne-o dăruiește Dumnezeu. Pe de o parte, la o cercetare atentă a conștiinței noastre și la o încercare de a ne cunoaște mai profund, ne simțim improprii mântuirii, iar pe de altă parte, în mijlocul „brumei” noastre de nevoie, avem o altă încredințare: harul lui Dumnezeu. Psalmul 50 dezvăluie unul din cele mai importante aspecte ale teologiei: relația omului cu Creatorul său. Ca expresie a milei divine în viața omului, în vederea restabilirii relației cu El, din acest psalm se desprinde învățătura despre iertare. Ca să fii viu este necesar să te cureți de păcate, să dobândești iertare.

Citirea Psaltirii oferă creștinului prilejul descoperirii unor elemente esențiale ale vieții sufletului cu corespondent în Evanghelie, de aceea, încă din perioada primară a Bisericii, psalmii au fost întrebuințați atât în cadrul cultului particular, cât și public, fiind de neînlocuit nici în zilele noastre. Se poate spune că Psalmul 50 este o sinteză a tuturor psalmilor care ne arată că păcatul se șterge prin pocăință. Astfel, în deplină comuniune cu El, omul poate începe a-și zidi casa inimii sale, devenind inima care „vede pe Dumnezeu” (Mt. 5, 8). De fapt, acesta este un aspect al înțelegerii Psalmului 50: prin iertarea păcatului și repunerea în starea de har din care a căzut datorită ofensei aduse divinității, omul redobândește statutul de potențial văzător de Dumnezeu și de primitor pe mai departe al revelației.

Ținând cont de perioada istorică în care a fost scris, Psalmul 50 tratează probleme esențiale ale teologiei pentru epoca în care ne referim. Astfel, în cele 20 de versete se evidențiază cu acuratețe și alte învățături: despre păcatul strămoșesc, pocăință, jertfă și rugăciune. Prin urmare, însănătoșirea vieții morale a creștinului este o lucrare care se realizează prin întrepătrunderea dintre lucrarea harului divin mântuitor și lucrarea personală a omului. Remarcăm caracterul universalist al acestui psalm, în care David și-a pus toată durerea în strigătul de iertare: „Miluiește-mă, Dumnezeule, după marea mila Ta...”, un strigăt care răsună peste veacuri, lăsând pildă de pocăință pentru creștinii din toate timpurile.

⁴⁶ SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM, „Cuvânt despre pocăință. Psalmul 50”, trad. de N. Neaga, *Mitropolia Ardealului* XXXIII (1988), nr. 4, p. 25.

⁴⁷ Pr. Lect. Al. ISVORANU, „Comentariu la Psalmul 50”, p. 81.